

לשיפור דרכי השיווק של חלב

כ-60 חברים. כל מוביל-חלב יש לו זכיון להוביל לת חלב-שתיה לחלבנים (במידה מוגבלת גם לחנויות) באזור מסוים מוגדר וקבוע. זכיון זה לגבי מובילים ותיקים ניתן ללא כל תמורה, ולגבי מובילים חדשים — תמורת תשלום כספי ניכר כפיצוי למוביל הקודם.

כמות החלב המועברת ע"י מובילי-החלב נעה בין 9.000—18.000 ארגזים לחודש. לביצוע ההובלה עומדות לרשות המובילים משאיות סגורות ומבודדות ברובן, בעלות מעמס מורשה מ-5 טון ומעלה. צוות העובדים בכל משאית מורכב מ-2—3 עובדים (בעל הקו ו-1 או 2 עוזרים שכירים) בהתאם לכמויות-החלב המועברות. עבודת המובילים מתחילה, בדרך כלל, ביחס למרחקים, בשעה 01.00 ויום-העבודה הוא כיום בן 6—9 שעות, ובמקרים מסויימים — מפוצל.

תפקידו של מוביל-חלב, בצורתו הנוכחית, נוצר לפני כ-12 שנה, עם התחלת השיווק של חלב מפוסטר בבקבוקים. תחילה היה יום-העבודה בן 10—12 שעות ביממה וכלל גם 2—3 נסיעות-הלוך-וחזור לנקודות-המסירה. אולם, המובילים צימצמו בהדרגה ובאופן שרירי רותי את מספר הנסיעות מ-2—3 ל-1—2, ובמקביל צומצם גם אורך יום העבודה, כנ"ל. קבוצת מובילי-החלב מאורגנת בהסתדרות העובדים, והאיגוד המקצועי תמך בה כל השנים תמיכה רבה. על אף האופי הקבלני של עבודתם זוכים מובילי-החלב גם לזכויות סוציאליות בינוניות.

מובילי תוצרת-חלב

גם מובילי תוצרת-חלב בדומה למובילי-החלב, פועלים באזורי-חלוקה קבועים. המכונות המשמשות לחלוקת תוצרת-חלב הן סגורות וברובן המכריע — מבודדות. מעמס המכונות נע בין 2—5 טונות. המכונות להפצת תוצרת-חלב מופעלות, לרוב, ע"י בעל הקו ועוזרו. אולם, בשנתיים האחרונות, עם החלפת אריות-הזכוכית באריות-פלסטיק בלתי-חוזרות, גדל והולך מספר המכונות המופעלות ללא עוזר.

הוועדה לבדיקת פער התיווך בשיווק תוצרת חקלאית (ועדת חזני) הקדישה חלק ניכר מעבודתה לבחינת מכלול הבעיות הקשורות בעיבוד החלב במחלבות ושיווקו. יש לציין, שהיא הצליחה במידה מסויימת להעמיק בהכרת הנושא וכן להעלות מגרעות לא-מעטות בשטח זה. אולם, בבואה לסכם את מימצאיה ולהציע הצעות לתיקון המצב בסדרי-השיווק הקיימים — נראה, שהיא עמדה במצוקה, וההצעה העיקרית שהועלתה על-ידי לשיפור דרכי-השיווק של חלב-השתיה ותוצרת-החלב, וצמצום פער התיווך (דו"ח הוועדה, המלצה מס' 30) מתגלית בעיני אלה שענייני שיווק החלב ותוצרתו נהירים להם כהצעה תלושה מן המציאות ובלתי ניתנת למימוש.

הצעת הוועדה אומרת לאחד בגוף מבצע אחד את שלוש התפקידים הנפרדים הקיימים כיום: הובלת חלב-השתיה מהמחלבות אל נקודות-המסירה למחלקים (חלבנים); חלוקת החלב בבתי-הצרכנים; והספקת תוצרת-חלב לקמעוני-נאים (חנויות, צרכניות, מוסדות וכו').

מטרה זו תושג לפי הצעת הוועדה ע"י הקמת חברה משותפת לשלושת הגורמים המבצעים כיום את התפקידים הנ"ל, תוך צירופן של המחלבות, שלהן מציעה הוועדה להעניק אפשרות שליטה בהכרעות וניהול החברה.

עבודת ההובלה והחלוקה תבוצע, לפי הצעת הוועדה, בעזרת מכונות מבודדות וצוות של 2—3 עובדים בכל מכונת.

נשאלת כעת השאלה: האם המלצה זו היא מעשית ובת-ביצוע, והאם — במקרה של תשובה חיובית — ע"י הגשמתה יש מקום לתקוות הוועדה, כי הוצאות שיווק החלב ותוצרתו יצומצמו?

כדי להשיב על שאלה זו נראה, שקודם כל יש להכיר את מהותם ותכונותיהם של השותפים בחברה אשר צריכה לקום לפי הצעת הוועדה.

מובילי-חלב

מובילי-החלב מהווים גוף קטן, יחסי מבחינה מספרית, המונה כיום — במסגרת ארצית —

הצעת ועדת חזני אינה מעשית ואינה פותרת בעיות.

כאמור, ועדת חזני מציעה לאחד את שלושת הגורמים שתוארו לעיל בחברה משותפת ולהטיל עליה את הובלת החלב והתוצרת וחלוקתם לבתי-הצרכנים ולחנויות.

לאור התיאורים העובדתיים הנ"ל על השותפים המוצעים לחברה, ברצוננו לשאול ולהשיג:

א. על איזה בסיס ניתן לאחד את שלושת הגורמים הנ"ל, השונים כל כך זה מזה באופיים, רמת הכנסתם, גילם, כשרם ותנאי עבודתם?
ב. הערכתה של הועדה, כי ע"י איחוד ההוב"ל והחלוקה ייחסך כוח-אדם והוצאות — נראית לנו כמוטעית. שכן, כיום, כל אחד משלושת הגורמים הנ"ל פועל על חשבונו והוא מפעיל את כל הנתונים הקובעים את התוצאות הכל-כליות של עבודתו. כנגד הסיכוי של צמצום מספר אזורי חלוקת חלב ע"י איחודם של אזורים קטנים, נראה לנו צמצום מספר המכוניות כסיכוי קלוש ביותר. יש להביא בחשבון יצירת מנגנונים לניהול ה"חברה".

ג. הקשיים בישובים העירוניים הקטנים הם רבים וזאת בגלל פיזורם הרב של הבתים והחנויות והתעסקות המובילים, ברוב המקרים גם בהפצת מוצרים אחרים מלבד חלב ותוצרת-חלב. המסקנה היא, כי ביצוע ההצעה במרכזים עירוניים קטנים כלל איננה באה בחשבון.

ד. קצב ושעות-העבודה בחלוקת-החלב הם שונים מאלה שבחלוקת תוצרת-החלב. משום כך לא יעלה השילוב יפה והתוצאה הסופית תהיה יצירת אנדרלמוסיה. מאידך גיסא, מכוניות הובלת-החלב מותאמות לתפקידן והן שונות בגודלן ממכוניות הובלת-תוצרת. הובלת חלב ותוצרת ביחד, כפי שהועדה ממליצה, אינה רצויה כלל, כי השימוש בקרה, ברוב חדשי השנה, לצורך שמירת טמפרטורת החלב, גורם לליכלוך והשחתת התוצרת עם המסת הקרה. מצד אחר, מכוניות התוצרת עם הטונוי ונפחן המוגבל אינן מתאימות להובלת חלב. האם יש בדעת מישהו להציע החלפת כל צי הרכב הנמצא כיום בשימוש?

יום-עבודה של מובילי התוצרת מתחיל בשעה 03.00 עד 05.00 ונמשך בין 7 ל-9 שעות.

קבוצת מובילי התוצרת מונה במסגרת ארצית כ-215 חברים ומאורגנת בהסתדרות. גם היא זוכה לתמיכה בלתי-מסוייגת מצד האגוד המקצועי. מובילי התוצרת מקבלים זכויות סוציאליות מלאות.

מחלקי-חלב

מספר מחלקי-החלב בארץ כיום הוא כ-700. רובם עוסקים במקצוע זה יותר מ-15 שנה. קרוב ל-60% מן המחלקים הם מעל גיל 50, ובתוכם גם כאלה שהגיעו לגיל הפנסיה. בשנים האחרונות מסתמנת ירידה מתמדת במספר מחלקי-החלב כתוצאה מן העובדה, שמספר הפורשים מהמקצוע גדול ממספר הנכנסים. גילם הגבוה של מחלקי-החלב נותן אותות שליליים במצב חלוקת-החלב בבתי-הצרכנים והחלוקה הולכת ומצטמצמת מיום ליום. במקביל לצמצום בבתי-הצרכנים מתרבה והולך מספר החלבנים המעבירים חלק מהחלב למכירה באמצעות החנויות. המחיר שמשלמים בעלי-החנויות לחלבן במקרה זה אינו פחות במידה ניכרת מהמחיר שבעל-החנויות רשאי למכור לצרכן. ככל שתהליך זה גדל — ברור שתפקיד מחלקי-החלב הופך לפיקציה. אולם, יש לציין שבצד התופעה הנ"ל עדיין יש אזורים רבים בארץ, שבהם שירות חלוקת-החלב בבתי הצרכנים מתקיים ללא פגם. יש גם מספר (מועט) של חלבנים העוסק במקצוע נוסף על חלוקת החלב — דבר המפריע לחלוקה סדירה.

המכסה של חלוקת-חלב ע"י החלבנים היא בממוצע ארצי כ-605 ארגוני-חלב לחודש, כשב-קצוות נרשמות כמויות הנעות בין 300—1,300 ארגוני-חלב. הגבול התחתון של המכירה מוכתב על-ידי יכולתם המוגבלת של חלבנים תשושי-כות.

למחלקי-החלב מוענקות זכויות סוציאליות ברמה בינונית. עבודת מחלקי-החלב מתחילה באזורים רבים בארץ בשעות הבוקר המוקדמות (03.00).

ו. חשיבות החלב ותוצרת-החלב כמזון חיוני מבטיחה לכל אלה, המהווים חוליה בתהליכי עיבודו והספקתו לצרכן, אפשרויות לחץ להשגת תביעות. מצב עובדתי זה העניק לארגוני המובילים, מחלקי חלב וכו' עמדות-כוח, אשר נוצלו מדי פעם. ועדת חזני, מתוך ידיעת מצב זה ומרצונה להחליש את המעמד המונופוליסטי של השותפים בחברה, מציעה שהמחלבות תשתתפה בחברה ב-51%. אולם, לא מובן לנו איך השליטה של המחלבות תופעל באופן מעשי? האם אפשר יהיה למנוע שביתה? האם בכלל יש מקום למחלבות בשותפות זו, כאשר הן, למעשה, ממלאות תפקיד של מעביד בעבור המובילים והמחלקים?

נראה לנו, שאין צורך להוסיף נימוקים כדי להוכיח שלהצעת הוועדה אין כל סיכוי למימוש. ואין בה כדי להחיל את הוצאות ההפצה.

מאת אליעזר עזריה
מנהל מחלבת "תנובה" בחיפה

הועתק מ"ידיעות תנובה", אפריל 1968

ה. הוועדה תולה תקוות בכך שאיחוד ההובלה והחלוקה יביא לייעול וחסכון, ובחשבון סופי — לקימוץ הוצאות השיווק. תקווה זו מבוססת, בין היתר, על ההנחה, כי אפשר יהיה להאריך את יום-החלוקה של הצוות כך שהוא יחזור ויחלק חלב ותוצרת באותם אזורים פעמיים ויותר. הוועדה גם מניחה שהדבר יביא לידי הגברת הצריכה. גם הנחה זו היא מוטעית, שכן היא מתעלמת מן המציאות ומדרישות הלקוחות שאותן ניתן לסכם כך:

עקרת-הבית מעוניינת לקבל את החלב טרי בשעות הבוקר המוקדמות, לפני שהבעל והילדים עוזבים את הבית או לפני שהיא עצמה יוצאת לעבודתה. נסיון של שנים הוכיח, שמכירת החלב נפגעת כאשר החלבן מאחר לבוא.

בעלי-החנות מנהלים מאבק ותובעים לקבל את תוצרת החלב בשעות-הבוקר המוקדמות, כאשר הם עדיין פנויים, ומתוך רצון להבטיח ללקוחותיהם תוצרת טריה. החנות סגורות, כידוע, בין השעות 13.00—16.00 ואילו שעת-הצהרים היא כבר שעה מאוחרת להספקת תוצרת-חלב בחנויות.

מכתב גלוי לצבי מאוטנר

בחוברת, "משק הבקר והחלב" מס' 96 פירסמת אזהרה לבוקרים לרגל מקרה שתפסת סוחר בקר שניסה לגנוב ממשקל הבקר ע"י שימוש במגנט. יפה מצידך שהנך רוצה בטובת חבריך הבוקרים ופונה אליהם באזהרתך. ברצוני לפנות באזהרה נוספת, בראש וראשונה אליך, וליתר הבוקרים בארץ, באותו נושא. המעשה שעשה הסוחר הוא עבירה פלילית וראוי לעונש חמור. כאזרח טוב של מדינתנו, היה מחובתך הראשונית להזעיק את המשטרה שתפתח תיק פלילי נגד הנ"ל. כן קיים סעיף בחוזה בין המועצה וסוחר הבקר ובינה לבין המשוווק (במקרה שלך, "תנובה") האומר:

"לפי דרישת משוווק, או שלא לפי דרישה כזו, תשלול המועצה זכות להשתתף במכרזים, בין לצמיתות ובין באופן זמני, ממשותף אשר נתפס ברמאות, הונאה בכל ענין הנוגע לביצוע תנאי המכרז, לרבות סילוף משקל הבקר". בכתבה שלך ב"משק הבקר והחלב" אתה כותב בצורה סתמית וסתומה: "מכל מיני סיבות לא היתה לנו האפשרות להזמין את המשטרה".

תירץ סתם כזה, והוא אינו הראשון והיחיד מצד בוקרים במקרים דומים, הוא תמוה מאוד, אם לא יותר מכך. יש בו עבירה על אזהרות טובה; יש בו הוצאת לעז על קבוצת אנשים, אשר בוודאי לא כולם הם גנבים ומושחתים, ויש בו גם חבלה באינטרס של חבריך הבוקרים, אשר את טובתם אתה דורש ע"י פרסום אזהרתך.

אני תקווה שבעקבות האמור במכתבי זה, שהננו מפיצים אותו בין כל הבוקרים, ינהגו הם להבא כפי שהם חייבים לנהוג ולא יסתפקו עוד בכתבות בלבד.

ז. למדני

המועצה לייצור ולשיווק בקר וצאן לבשר